

Telepítsünk, tenyészünk jegenyefenyőt

OLTVÁNYI JÓZSEF
erdőmérnök

Magashegységek hiányában hazánk valódi túlevelű erdőtájakkal nem dicsekedhet. Így a lúcfenyő tenyészete alig számbavehető, a jegenyefenyő pedig szinte teljesen hiányzik erdeinkből. Holott ez utóbbinak megvannak a tenyésztési lehetőségei hazánkban is.

Az Alpok magyarországi nyúlványaiban az 1910. évekig a jegenyefenyő bükkal-tölgygel elegyesen Sopron, Vas és Zala megye hegységeiben 400—800 m magasságig, a Kiskárpátokban 232 m-ig is leereszkedett a tölgy régiójába, sőt azt itt ki is szorította. Még a déli oldalakon, gránit- és mésztalajokon is tenyészett. (*Fekete—Blattny*: Az erdészetileg fontos fák és cserjék elterjedése a magyar állam területén. 1913. I. kötet, 47—49. és 171. oldal.) Előfordult a Tokaj-vidéki hegyekben is. A Mecsekben a Rékapaták hűvös, párás völgyei mentén kb. 25 év előtt 15 kh-s területet telepítettek jegenyefenyő-bükk eleggyel. Ápolás hiányában a bükk elnyomta, csúcsait ellopkodták, a vad is rágta és rágja, de mintegy 5 kh most is elég jól tartja magát. A Mecsek kiválóan alkalmas a jegenyefenyő tenyésztésére, hiszen a szomszédos horvát „Papuk“-on eredeti termőhelyén van. Horvátországnak egyébként is ez a jellegzetes fenyője. Lillafüreden 1941-ben láttam egy bükköst jegenyefenyővel alátelepítve, további sorsáról azonban nem tudok.

A jegenyefenyőnek tenyésztési lehetőségei mindenütt megvannak ahol bükkösök vannak, vagy voltak. Így a szubalpin jellegű Somogyban, a magyar középhegységben, Tolna és Baranya megyében is. Jó tulajdonságai, használhatóságának sokfélesége és hazai tenyésztésének kedvező lehetőségei ellenére mégis mostoha elbánásban részesül még a hivatásos erdészek részéről is. Annál többet hallhatunk és láthatunk a lúcnak szemfényvesztő istápolásáról. Ha feltesszük a kérdést, hogy miért ez a mostoha elbánás, feleletül legtöbbször azt kapjuk, hogy magja, csemetéje túlságosan érzékeny, felnevelése sok gondot, fáradságot igényel. Tagadhatatlan hogy a lúc telepítése még a nem neki való helyeken is sokkal könnyebb, ez azonban nem ok arra, hogy a jegenyefenyőt még a mesterséges karácsonyfatelepen is mellőzzük. Szerintem igen nagy jelentősége van még az erdőtelepítéseknél is.

A jegenyefenyő 50 éves korától évente, de jól általában három évente terem magot. Csírázási képessége beérve 30—60 százalék, de azt legfeljebb 6 hónapig tartja meg. Mivel tárolása is nehéz, még a szedés őszén, legkésőbb novemberben kell elvetni az augusztusban, legkésőbb szeptember elején előkészített talajba.

Nem csak a mag, de a csíra és csemete is nagyon érzékeny a hideggel, meleggel, tűző nappal szemben és mivel fejlődése további szakaszában is megköveteli a beárnyékolást, nevelésére legcélszerűbb, ha állomány alatt vándorcsemetekertet létesítünk. Így nem kell másra is hasznosítható területet igénybevenni, nincs szükség nagyobb mérvű talajelőkészítésre, külön árnyékoló berendezés sem szükséges, tehát kevesebb a költség, a mag viszont mindjárt erdőtalajba jut és a csemete könnyebben akklimatizálódik.

A csemetekert ÉNY, É, ÉK, vagy K kitettséggel lehet. D felől semmiféle hatásnak ne legyen kitéve. Talaja üde, televényes, középmély, mérsékelt-

ten homokos agyag legyen. Elhelyezhetjük bükk, tölgy, vagy cser állomány alatt, mely teljes záródású, vagy csak mérsékelten bontott, úgy hogy a koronák érintik egymást, Meglévő aljnövényzet kedvező. Helyezzük minél mélyebben az erdőbe, utaktól, mezőgazdasági területektől távol. Nagysága függvénye a nevelendő csemetéknek. Alakja nem feltétlenül szabályos, de a terephez simuló. Kerítése egyszerű rúd, vagy szöges sodrony, melyet a környező élő fákhöz erősíthetünk oly sűrűn és magasan, hogy a csülkös vad át ne juthasson rajta. A kerítésen belül csak annyi fát vág-

Allományba mélyített jegenyefenyő-csemetekert

junk ki, amennyi a vetőágyasok némi szabályos elkészítését lehetővé teszi, de ennél is igyekezzünk a koronák záródását fenntartani. A talaj előkészítésénél először megtisztítjuk azt minden növényzettől és alomtól, majd ásóval megforgatjuk, porhanyítjuk és vetésig így pihentetjük. Közvetlen vetés előtt ágyásokat készítünk. Gondoskodjunk arról, hogy a mag mielőbb a vetés helyére kerüljön. Ez akár hazai, akár külföldi származás esetén nem ütközik nehézségbe, hisz gépkocsin, sőt ma már repülőgépen is szállítható.

Gyakorlatomban a jegenyefenyő átlagosan 40 százalékos csíráképes-gű magját a következő módon vettem. 8 cm széles vetőbarázda folyóméterébe átlag 500 szemet szórtam. 15 cm barázdatávolság mellett 1 négyzetméternyi területre így 136 gr magot kell vetni, figyelembevéve, hogy 1 kg-ban átlag 6400 csíráképes szem van. Az elvetett magot 2—3 cm vastag humuszréteggel szórtam be, a téli fagy ellen pedig régi (magmentes) szalmából, pelyvából álló könnyű takarással óvtam. Mivel a jegenyefenyő magja korán csírázik, nem szabad késni a takaró eltávolításával, mert a csemete különben befulladásra van kitéve. Túl korai kitakarás pedig a késői fagyok hatásának engedhet utat. Figyelni kell ezért a kelés menetét és

ha a magburok lepattant, akkor kell megkezdeni a takarás fokozatos eltávolítását. Fenti vetés mellett a vetősor folyóméteren átlag 200 csemete kelhet ki, 1 négyzetméteren tehát összesen 868 darab. A 3—4 éves, kiültezésre alkalmas csemeték felnevelését ollóval való ritkítással végezzük úgy, hogy végül egy sorban 70—80 darab, 1 négyzetméteren 304 darab csemete álljon. Így tehát 1000 darab csemetére 384 négyzetméter területet és 346 gr 40 százalékos csiraképeségű magot kell számítani. A leírt módon 1 négyzetméteren 30 százalékos selejt mellett 600 darab 2 éves, vagy 300 darab 3—4 éves csemete nevelhető fel. Ez néhány száz négyzetméteren már tekintélyes szám és ilyen kerteket „háztáji“ csemetekertként sok pagony- vagy védkerületvezető létesíthet.

Bükköseinknek jegenyefenyővel való alátelepítésénél legalább 10 000 darab csemetét vegyünk holdanként és azokat a világitóvágás megindításával egyidejűleg ültessük el. A felszabadítást mérsékelt kihasználásokkal kell végezni. A bükk serdénytől nem kell félni, mert a jegenyefenyő lassan túlszárnyalja a kezdetben védelméül szolgált aljnöveget.

Tölgyesek, cserések alátelepítése e fanemek természetes ritkulási korában — 40—60 év — kezdődjék meg. Itt még kevésbé kell tartanunk elnyomástól, mert a jegenyefenyő ezeket kiszorítja a helyükről.

Az eredetileg bükkösök ős termőhelyén létesített zárt állású erdei-, vagy feketefenyvesek alátelepítésénél csak a fokozatos felszabadításra legyünk figyelemmel.

Vegyes korú és elegyes erdőalak kialakítása céljából törekedjünk a csoportos alátelepítésre 0,1—0,3 ha nagyságú foltokban. E csoportokon belül a felújítás, ápolás és kihasználás a különböző fanemek sajátosságainak figyelembevételével egymástól függetlenül haladhat a csoportos szálalás, vagy más korszerű erdőhasználati és művelési elvek szerint. Az erdő üres foltjait, kipusztult törzsek hézagait vetéssel is alátelepítjük. A költséges talajelőkészítést kívánó teljes vetéssel szemben itt azonban csak soros, vagy fészkes vetést alkalmazzunk ha-ként 25—35 kg szárnyatlan maggal.

A jegenyefenyő-fiatalosokban a rőt vad és mókus — főleg ha sok van belőle — igen nagy károkat okozhat a csúcsrügyek lerágásával. A csúcsrügy, valamint a csemete második tenyészévében mellette fejlődő mellék-rügy igen tápdús, ízletes és így kedvelt csemegéje a vadnak. Lerágásukkal három évi hossznevédék meggy veszendőbe, de azért a fácska nem pusztul el, kiheveri és regenerálódik. Fiatalosainkat tehát védeni kell a vad kártevési ellen — elsősorban létszámuk csökkentésével, a terület állandó nyugtalanításával, rémzsinegezéssel, bűzös, a vadnak kellemetlen illatú olajos mázak alkalmazásával, mind a fiatalosok szélén, mind a belsejükben.

Bükköseink nagy része áldozatul esett a kapitalista rablógazdálkodásnak. Értékes fanemek helyét könnyen megtelepíthető, a talajt kizsároló cserések foglalták el, vagy „szép“ lúcosok kápráztatnak a helyükön. Ennek a gyakorlatnak kell, hogy ígygy most a levét. Ismerjük fel végre a jegenyefenyőnek klímavizonyaink szempontjából alkalmasabb voltát, hagyjunk fel a lúcnak indokolatlan erőltetésével. Állítsuk vissza a bükknek uralmát az ősi termőhelyein, elegyítsük jegenyefenyővel mindenütt, ahol csak az adottságok ehhez megvannak. A lúccal pedig legfeljebb rövid fordulóú — 20—30 évig fenntartott — ú. n. „szarufa“ üzemű erdőrészeket telepítsünk. E koron túl nevelni a lúcot merő erőltetés; magasabbrendű, hosszabb ideig fenntartandó állományba hazai viszonyaink között csak a jegenyefenyő való.